

เจตพังคิ

1. ชื่อสมุนไพร เจตพังคิ (CHETTA PHANG KHI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cladogynos orientalis* Zipp. ex Span. ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae
3. ชื่ออื่น ตองตาพราน (สระบุรี), ตะเกีย หนาดตะกั่ว (นครราชสีมา), ใบหลังขาว (ภาคกลาง), เปล้าน้ำเงิน (ภาคใต้), มนเขา (สุราษฎร์ธานี), สมี (ประจวบคีรีขันธ์)
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์
ไม้พุ่ม กิ่งก้านมีขนรูปดาวสีขาว สูงประมาณ 2 เมตร
ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับรูปไข่หรือรูปวงรี กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 6-15 เซนติเมตร ท้องใบมีขนสีขาว
ดอก เป็นดอกช่อ ดอกออกที่ซอกใบแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ไม่มีกลีบดอก
ผล ผลแห้ง ไม่แตก มี 3 พู ลักษณะเป็นเส้นใยสีขาว

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ราก

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ราก ช่วยขับลม แก้อท้องขึ้น ปวดแน่นท้อง หรือฝนกับน้ำปูนใสทาท้องเด็กอ่อน ทำให้ผายลมแก้อท้องอืดเฟ้อ หรือจะใช้ร่วมกับมหาหิงคุ์ และการบูรก็ได้

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

จากการวิจัยพบว่า Cyperenoic acid ในเจตพังคิมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *E.coli*, *B.cereus*, *S.aureus* ปานกลาง และมีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Cladosporium albicans*

8. สารสำคัญ

เจตพังคิ ประกอบด้วยสารสำคัญ เช่น stigmasterol, B-sitosterol, B-sitosterol, chettaphanin I, chettaphanin II, chettaphanin III, cyperenoic acid, scopoletin, (-)-spathulenol และ taraxerol เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พบทั่วทุกภาคของประเทศไทย ตามป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ ในต่างประเทศพบที่ประเทศจีน อินเดีย และมาเลเซีย

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ป่าละเมาะทั่วไป สวนป่า ป่าชายเขาทั่วไป
- ภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ
- จังหวัด ชัยภูมิ อุดรธานี ขอนแก่น น่าน แพร่

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป (หลังใบสีเงิน)
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่ใช่ทำเป็นอาหาร

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด เจตพังคีมีผลเป็น 3 พู เมื่อแก่จะแตกออกผลละ 3 เมล็ด ขนาดเมล็ด 5 มิลลิเมตร เมื่อนำมาเพาะในกระบะเพาะชำประมาณ 20 – 30 วัน เจตพังคีจะงอกสูงประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร ให้ย้ายออกจากถุงเพาะชำที่มีดินผสมกับมะพร้าวสับ เอาไว้ในเรือนเพาะชำ รดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ประมาณ 6 – 12 เดือน สามารถเอาลงปลูกได้ต่อไป

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูกาล แต่นิยมปลูกในฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน เจตพังคีเป็นไม้พุ่มเล็ก หลุมปลูก ขนาดความกว้าง 30 เซนติเมตร ความลึก 30 เซนติเมตร และรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก ระยะห่างระหว่างต้นประมาณ 2 – 3 เมตร
- วิธีการปลูก เมื่อต้นกล้าเจตพังคีอายุ 6 – 12 เดือน ให้เอาลงปลูกในหลุมที่เตรียมไว้ แล้วกลบดินปักไม้พุงต้นผูกเชือก แล้วรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การใส่ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยหลังจากปลูกแล้ว 6 เดือน จะเป็นปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์สูตร 15-15-15 ต้นละ 2 ช้อนโต๊ะ โดยจะใส่ปุ๋ย 1 – 2 ครั้งต่อปี พร้อมกับการพรวนดิน
- การให้น้ำ เจตพังคีเป็นพืชทนแล้งได้ ถ้าปลูกฤดูฝนสามารถปล่อยตามธรรมชาติได้ ถ้าฝนทิ้งช่วงก็ควรให้น้ำบ้างตามความเหมาะสม
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู เจตพังคีเป็นไม้ป่า ไม่น่าจะมีโรคและแมลงศัตรู

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว เจตพังคีจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 2 – 3 ปีขึ้นไป เก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล
- วิธีการเก็บเกี่ยว เจตพังคีใช้รากทำยา และเก็บเกี่ยวโดยการขุดทั้งต้นแล้วตัดรากออก และเอารากต้นทิ้งไป
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้จากเจตพังคีมาแล้ว นำมาล้างน้ำให้สะอาด สับเป็นท่อนสั้น ๆ แล้วนำไปตามแดด 4 – 5 วัน จนแห้ง และนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้รากเจตพังคีแห้ง นำบรรจุถุงส่งจำหน่ายต่อไป หรือจะเก็บใส่กระสอบโปร่ง ๆ หรือถุงปุ๋ยสะอาด และเก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

รากเจตพังคีแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 60-120 บาท

